

ΑΘΗΝΗ Η ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΓΕΝΕΙΑ

Учитељ нашег слављеника, чувени професор класичне археологије Ad. Furtwängler, био је први, како ми се чини, који је у Атениној епиклези Τριτογένεια тражио „догрчки“ елеменат *trito-* са значењем „вода, река, море“ (Kleine Schriften I 490, v. H. Herter PW² VII A 246). После њега дошао је један други класични археолог, G. Lippold, који је (Athen. Mitteil. XXXVI 105) одбацио ту претпоставку и пронашао идиоглотски грчки елеменат *trito-* са значењем „прави“, позивајући се притом у првом реду на Хесихијеву глосу *τρίτοκοβρη „γυνήσια παρθένος“* и на атички хексаметар култског карактера *παῖς μοι τρίτογενής εἴη, ἢ τρίτογένεια*. Са овим другим археологом сложио се углавном лингвиста P. Kretschmer (Glotta X 38), који је ово грчко *τρίτος* „прави“ идентификовао са познатим редним бројем *τρίτος* „трећи“, превodeћи композит *Τριτογένεια* изразом *Stammtochter*, аналогно композитима *τριτοπάτωρ* и *Τριτοπάτερος „Stammvater“*. Према P. Kretschmer-у дужина првог слога у композиту *τρίτογένεια* настала је од метричке невоље, да би се избегао трибрахис, који је сасвим неподесан за хексаметар.

За лингвисту W. Schulze-а значење епиклезе *Τριτογένεια* није тако докучљиво као за P. Kretschmer-а. Он, наимае, каже (Quaest. Ep. 177): *de Tritogenia Minervae cognomento quaestio est spinosa, ut eam ne attingere quidem lubeat*. Ипак се он домишља да се ради о редном броју. Међутим, лингвиста P. Kretschmer учинио је нов корак у свом испитивању првобитног карактера богиње Атене и то у расправи *Pelasger und Etrusker* (Glotta XI 282), иако се ни овај пут, као ни 25 година раније (v. Einleitung in d. Gesch. d. griech. Spr. 418), није могао одлучити у дилеми које је име старије, да ли града или његова главног божанства. Његов је закључак да је ова богиња првобитно *Törfergöttin* и да на то указује њен надимак *Ἐρύανη*. За ово ново тумачење меродавно му је било у првом реду колебање између аспиратског и безвучног дентала, које се јасно огледа у варијантама *Ἀτήνη Ἀτηνία* (име атичког демоса), експресивно *Ἀττίδων „Ἀθηναίων“* (код Хесихија), поред познатог *Ἀττική*, које се раније обично сматрало последицом дисимилације старијег *Ἀκτική*, те најзад у анадолском топониму *Ἀδ/τραγασός*. Све ове фонетске

особине говоре, према Р. Kretschmer-у, за то да је име богиње корадикално са докласичним апелативима, који се одреда односе на керамичку терминологију, као што су Хесиџево ἄττανα „τὰ τήγανα“ и лат. туђице, вероватно етруског порекла, као *atena* „εἶδος ποτηρίου ὀστρακίνου, ᾧ οἱ πρυτάνεις ἐν ταῖς θυβιάς χρῶνται“, *athanuvium* „posuli fictilis genus quo in sacrificiis utebantur sacerdotes Romani“ (у Фестовој Епитоми в. етимолошке приручнике) и значајни деминутиви *athanulus* и *atalla*, од недокументованог *atana* (исп. деминутив *corolla* према *corona*). Код свих ових варијаната, грчких и латинских, треба посебно истакнути колебање у погледу квалитета и квантитета средњег вокала, које Р. Kretschmer и не узима у обзир, будући да их сматра простим суфиксалним варијантама и то вероватно због деривата Ἀτθίς Ἀττικός.

Да је елеменат *αθ/ττ-* у овој оноματοлошкој групи доиста радикалне природе, види се и по једном детаљу који је измакао Р. Kretschmer-у: поред нормалног *γυναῖκες Ἀθηναῖαι* „Атењанке“ каже се често и *γυναῖκες Ἀττικαί* (в. H. Herwerden, *Lexicon Graecum suppletorium et dialecticum sub Ἀθηναῖαι*). То значи да су потпуно равноправни деривати Ἀττικός и Ἀθηναῖος. За U. Wilamowitz—Moellendorf-a (*Der Glaube der Hellenen I 234*), суфиксални елеменат *-ānā-* звучи додуше грчки, па ипак и он, као и М. Р. Nilsson, сматра богињу догрчком одређујући јој минојски Крит као прву постојбину, где је као *Schildgöttin*, у вези са критском хоплотријом (в. Ch. Picard, *Les religions préhelléniques 241*), уживала нарочити култ, да би штитила и бранила камене куле и господаре у њима.

Као чуварици свих догрчких *pergata* („omnia alta aedificia“) има право не само на *οἰκουρός ὄφης*, него и на сову, илегалног становника камених кула и високих рушевина. Сад се тек поставља питање шта је заправо богиња Атина, да ли је *Töpfergöttin* и заштитница свих атичких и неатичких лончара, или је *Schild- & Burggöttin*, заштитница робовласничке аристократије, како би изгледало према Аристофановој комедији *Ἰππής*. Узгред напомињемо да је погрешан превод *Equites*, јер су *ἰππής* још у Клеистеново доба били *παραβάται* на колима, а не коњаници. Коњаници се, како знамо, не јављају под хомерском Тројом. Ово је важно да се зна због правилног тумачења *парабазе* у староатичкој комедији.

Из поменутог дела француског археолога Ch. Picard-a (242) сазнајемо да је богиња Атина већ у микенско доба, исто као и њена другарица по професији из Тесалије и Ботије звана *Ἰτωνία*, имала уза се увек змију као свој амблем и то обично на штиту, који се у вези са њеном победом над Медузом зове *Γοργόνειον*. Из археолошког материјала, који Р. Kretschmer сасвим фрагментарно и еклектички узима

у обзир (ни речи о њеном култу у Теби и Троји, Тесалији и Пелопонесу, који не зна баш ништа за керамику), сазнајемо да јој припадају, као главна insignia, штит са змијом, поред копља и шлема, а каткад и сова, демон у облику птице везан за тврде зидине микенских анакта и династа, који у тој богињи виде главног свог заштитника. У панатенејској процесији носе додуше *κανηφόροι* свете лонце и посуђе са даровима, али то није искључива специјалност Атенина култа, како би то хтео да прикаже P. Kretschmer.

Њена, исто тако врло архаична, хипостаса из Итоне јавља се и у култу тесалских Перајба, који по свој прилици припадају групи староилирских племена, односно индоевропских Пеласта, како зовем догрчке, али индоевропске Пелазге. Зна се да је најстарије светиште богиње Атене на Акропољу, зване Πολιάς као заштитнице града и градске утврде, имало нарочиту змију, о којој нас обавештава Хесихијева глоса οἰκουρὸν ὄφιν „τὸν τῆς Πολιάδος φύλακα δράκοντα. καὶ οἱ μὲν ἕνα φασίν, οἱ δὲ δύο ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἐρεχθέως. τοῦτον δὲ φύλακα τῆς ἀκροπόλεως φασί(ν), ϕ καὶ μελιτοῦτταν παρατίθεσθαι.“ Како је познато Ерехтејон је служио као задњички храм Атене и Посејдона, оног божанства које је током времена потиснуло архаичног Тритона и преузело његову провинцију са свим функцијама, како се то види и по Посејдоновој жени Ἀμφιρίτη ἁλοσύδνη.

Да су тесалски Перајби доиста припадали групи индоевропских Пеласта, која је имала своје саплеменике и на минојском Криту, види се доста поуздано по њиховој топономастици из које узимамо као имена њихових најстаријих насеља Γυρτών, односно Γυρτώνη (исп. Strab. Geogr. 439). Последњи облик, по свом суфиксалном елементу, очигледно спада у многобројну групу илирских топонима са завршетком -*ōnā*-, поред које се јављају и атематске основе са завршетком -*ōn*. Исти такав завршетак има и најстарије култско место богиње Атене у Тесалији, одакле је дошла у Бојотију на језеро Копаис. То се место зове Ἴτων (први слог анцепс), односно Ἴτωνος. Поред овог облика са вокалским иницијалом Стефан Византинца бележи и варијанту Σιτών. Исте овакве дублете јављају се и на старом Криту, како то показују варијанте Σεταῖα Ἐταῖα (исп. сицилски топоним Αἰγέστα поред *Segesta* са типичним илирским завршетком). Стога није никакво чудо што се на минојском Криту јавља и корадикални топоним Γόρτυν, који сви оноματοлошки стручњаци вежу не само са тесалским Γυρτών Γυρτώνη, него и са фригијанским Γόρδιον и македонским Γορτυνία. Сви ови догрчки топоними, чија је важност за испитивање Атенина имена очигледна, припадају истој лексичкој групи којој и словенски друштвено-економски термин *град* (од старијег *ghordho*-) „насеље утврђено гредама и плотом“, односно

πόλις ζουλίνη, како каже Херодот. Јасно је на први поглед да ова врста дрвене архитектуре не може имати своје исходиште у медитеранском културном појасу, за који је карактеристична камена архитектура. Већ и са тог разлога Ἀθήνη Ἰωνία упућује на Централни и Северни Балкан који су држали Пеластии, чија је друштвена организација имала матрилинеаран карактер.

Ако је дужина првог слога у топониму Ἰων првобитна, а то нам доњушта метричка ситуација у Илијади, онда се Ἀθήνη Ἰωνία, због њеног штита са οἰκουρός ὄφις, мора у погледу радикалног елемента идентификовати са јерменским *iz* (од старијег *ēgh-*) „змија“ и везати за грчке корадикале *εχis εχιδνα*. За такву етимолошку комбинацију говорила би и Хесихијева глоса *ιζέλος „ὁ θαλάττιος σκορπιός“*, чија би евентуална краткоћа првог слога одговарала поменутиим грчким корадикалима. Разуме се да ова етимолошка комбинација, и поред привлачне стварне подлоге, остаје ипак, на крају крајева, само једна комбинација, иако сасвим исправна са формалне стране.

Мислим да у том правцу треба тражити и значење догрчке ономатолошке групе Ἀττις Ἀττικός Ἀθάνα и Ἀθάνα (у Аристофановој Лисистрати). Ако је имало убедљива етимолошка комбинација бугарског филолога Д. Дечева, који у имену бога лекара Ἀσκληπιός тражи у првом слогу сатемски облик индоевропског назива змије *egh/ogh-*, онда би се том догрчком, некентумском облику могао придружити и догрчки назив богиње Атене, будући да у грчким варијантама алоглотске групе *ιζαλη ισθλη ισλλα ισδελα ιτεελα ισεελα* имамо поуздане примере за некентумски рефлекс палаталног гутурала. Такву би етимолошку комбинацију пре свега препоручивали краћи облици Ἀττις и Ἀττικός, иако Хесихијева глоса Ἀκταία „ή Ἀττική πρώτως οὕτως ἐκαλεῖτο. καὶ ἡ ἐκ τοῦ Ἀκτίτου λίθου κατασκευασθεῖσα, τοῦ Πεντελικού“ говори за традиционално тумачење по коме је придев Ἀττικός, како смо већ поменули, постао од старијег Ἀκτικός. Видели смо, међутим, како је Р. Kretschmer побио и одбио такво тумачење.

За комбинацију Д. Дечева говорио би и догрчки, досад необјашњен апелатив *ἀσις* „змија“, *coluber hae*, кад се ова туђица, због Хесихијеве глосе *ἀσιλος „χειμαρος ὑπὸ Μακεδόνων“* и због илирских хидронима *Apsus* (∞ *aminis*) итд., не би дало сасвим лепо изводити од старијих облика *apsis apsilos*. Исту метатезу оклузива испред сибиланта налазимо у дублетима *εἶρος σιφός* и, што је још важније, у *ἄψινθος ἀσπινθος*. Стога се за име богиње Атене, која врши улогу демона *οἰκουρός ὄφις* мора тражити друга етимолошка комбинација.

За ту другу етимолошку комбинацију упутно је поћи од грчких синонима *ὕδρα ὕδρος ὕλλος* (од старијег *ὕδλος*) „водена змија“. Није потребно доказивати везу ових сино-

нимних назива змије са именицом ὕδωρ и нашим *вода*, односно *видра*. Стога смо при тумачењу имена Ἀθήνη Ἰτωνία и узели у обзир Хесихијеву интерпретацију глосе ἰζέλος „ὁ θαλάττιος σκορπιός“. То значи, уједно, да се и сам топоним Ἰτων Ἰτωνος због своје геоморфолошке ситуације може, са гледишта фонетике, довести у везу са лексичком групом ὕδωρ, и то тим пре, ако је у овој Хесихијевој интерпретацији главни терет на детерминанти θαλάττιος. Промена *u/i* условљена је без сумње контактом са денталом, како се то може закључити и из алоглотских примера Τινδαριδᾶν и αἰθιωνάτας. Али овој етимолошкој комбинацији смета варијанта Σιτών, коју даје Стефан Византинац. Ако је ова варијанта стварна, а не плод паретимолошке игре, онда је облик Ἰτων без сумње хистероген па се стога не може поћи од њега при тражењу неког тумачења.

Зна се поуздано да лексичка група *ced/uođ/ud-*, због своје хетероклизије *n/r*, припада најстаријој групи индоевропских апелатива, који се јављају у оба вида, тј. и у живом роду, као слов. *vođa*, и у мртвом, као грч. ὕδωρ (ген. синг. *udētōs*), поред којих је у грчком и у староиндиском сачувана и сигматска основа, која природно указује на мртви род. Тако је и у хетском од ном. синг. *watar*, од којег је пошао В. Нгозлү при свом дешифровању, литерарно документован ген. синг. *wetenaš*. Из ове ситуације недвосмислено произлази да код деривата ове лексичке групе морамо рачунати са те обе хетероклитичне основе. Тако поред ὕδωρ ὕδρος ὕλλος имамо и основу *udn-*, документовану у композитима ἀλοσύδνη, како гласи епски епитет за Тетиду, Амфитриту и Нерееде, и Калимахову Ὑδατοσύδνη. Овој назалној основи одговара латински корадикал живог рода *unda*, који се, без икаквих тешкоћа, може изводити од старијег *udna*, како нам то показује пример *pando* према πίννηи и *fundus* према македонском топониму Πύδνα (коренску инверсију имамо у нашем *дно* од старијег *dhubhno*). Од ликвидске основе имамо не само грч. ὕδρια „посуда (за воду)“ и долат. *uter*, које по свој прилици потиче из говора докласичних Индоевропљана, од старијег облика *udris*.

Много је важније, међутим, да се оваква семантичка еволуција јавља у најстаријем слоју индоевропског речника, како се то поуздано може констатовати из слов. корадикала *ведро* „κάδος, στήριμος“ (в. R. Trautmann, Balt.-Slav. Wb. 337). Ј. В. Hofmann (Etym. Wb. d. Griech. 382) подржава старију етимолошку комбинацију по којој је и грч. ὄδρος (ὄδρος са γ место F) „трбух“, као и балтско *cedera-* „трбух, стомак“, припадник ове исте лексичке групе. Ако и илирски топоним *Odrantum* сматрамо корадикалним дериватом, како то наводи Ј. В. Hofmann, онда није тешко докучити извор латинској туђици *uter*.

Из наведених корадикала и хетероклитичних основа архаичног типа произлази да се обе семантичке варијанте „змија, видра — ведро“, које припадају лексичкој групи *вода*, морају претпоставити и за најстарију епоху индоевропског речника, јер су документоване у разним дијалектима и сатемске и кентумске групе. Тематске основе ὕδρα ὕδρος, као и сложеница ἔνυδρις, указују на познату чињеницу да суфиксална ликвида изражава припадност, исто као и назални елемент (исп. *Roma Romanus*, Τύρρα Τυρρήνός, Δέλμος δελμαγός). Из тога следи да ми код ове лексичке групе морамо рачунати и са дериватима помоћу назалног елемента, тј. поред деривата *ved(e)ro* морамо претпоставити и дериват *vedeno*, односно *vedāno*, ако се пође од основног типа *вода*. Ову претпоставку потврђују догрчки деривати из области керамичке терминологије, која готово одреда припада говорима докласичних Индоевропљана у области Медитерана. Тако поред деривата ὑδρία *vedro uter* имамо и корадикална образовања у алоглотском слоју класичних језика *vatillum*, *batillum*, βατάνια „λοπάδια. ἡ δὲ λέξις Σικελική“ и βαθάρα „πυκλή Μακεδόνες. πυρλός Ἀθαμάνες“ (обе глосе код Хесиџија), којима треба додати и следећу Хесиџијеву глосу βαθάλη „κρήνη. Ἀμερίας“. Ове две фонетске варијанте можемо илустровати не само грчким корадикалима ὕδρος ὕλλος (од старијега *udlos*), него и догрчким дублетама типа δάλη δάρη и αἰσάων αἰσάρων. Назалном деривату βατάνια одговарају код Хесиџија πάτανα и πατάνια као и πατάνη, *patina*, *patara*, *patera*, чију претимолошку везу са πετάνημι *pateo* с пуним правом одбацују Ernout—Meillet (Dict. étym. d. l. l. latine³ 864).

Овој алоглотској групи можемо придружити не само догрчко β/πτύνη него и долат. *matula matella*. Промену *b/p/m* илуструју оноματοлошке варијанте Β/Πέλλερος Βελλεροφόντης, које у етрурском гласи *Melerpanta*. Као основни вокал у целој овој алоглотској серији морамо претпоставити исто *o* као у слов. *вода*, које је у фонетици индоевропских Пеласта обично прешло у *a*, ређе у *u*. Исти коренски вокализам може се претпоставити и у туђицама, које исто тако припадају керамичкој терминологији, γάβена и γάβατον, као и у дублетама τάγηνον τέγανον (одатле наше *тиган*), код којих морамо рачунати и са вокалском и са консонантском метатезом. Код првог пара имамо осим тога и последицу дисимилације денталског реда као у нашој туђици *шпенадла* (*Stecknadel*) и у нем. *finster* према лат. *tenebrae*, док је иницијалски гутурал рефлекс идиоглотског спиранта, а то је обична појава у идиоглотској и миксоглотској фонетици (исп. на пр. *garçon* према нем. *Recke* и средњолат. *waracione*). Ипак морам приметити да није сасвим поуздана припадност ових туђица, иако је и формална и материјална страна овог везивања прилично обезбеђена.

Али треба указати на истоветност суфиксалног елемента *-ano-* за ознаку припадности, конкретне и апстрактне, која се огледа у дериватима *τάτηνον* и *Ἀθήνη*, док дериват *γάρβεια* потсећа на етрурски керамички термин *athena* са неодређеним квантитетом средњег слога. Идиоглотске примере за прелаз спيرانта у гутурал пружа, како је познато, јерменски у коме индоевропско *vedo-* „вода“ гласи *get* (исп. лат. *vesper* насупрот јерм. *gišer*). Од Херодота знамо да су јерменски Индоевропљани *Φρυγῶν ἄποικοι*, док већина дадашњих стручњака сматрају централни део Балкана старијом постојбином фригијанских Индоевропљана, коју су према некимача почели напуштати већ почетком другог миленија, а по другима тек под крај тог миленија. Ја сам у принципу за скромнију хронологију док се не провери она крупнија. У самом фригијанском општеиндоевропско *vedo-* гласи *βεδυ*, насупрот македонском *Ἐδεσσα*, без иницијалског спيرانта. Ипак због јерменског *get* можемо овој лексичкој групи из речника индоевропских Пеласта придружити и Хесихијеву туђицу дериватског типа *ἀμάτιον* „лака, брза лађица“, чије нас префиксално *α* потсећа на илирске случајеве као *Πενέσται* *Ἀπενέσται*, *Πέλωρος* *Ἀπέλωρος*, *minium* *ἀμένιον* итд. Из латинске алоглотије спадају овамо керамички термини *catinus catillus* (одатле наше *κοίλαο*), који заједно са већ поменутима *batillum vatillum* чине јединствену групу хомогених корадикала. Назални инфикс (исп. лит. *vanduo-* „вода“) показују докласичне туђице дериватског типа *κάνθαρος* „ваза, лађа, барка“ и долат. *gandeia* „врста лађе“, коју је Јувеналов схолијаста могао прогласити африканском речи са простог разлога што су се илирски Индоевропљани пребацивали са Сицилије у Африку и мимо дорску колонизацију. Претпостављену семантичку еволуцију „суд — лађа“ потврђује руско *суд судёнышко* као и франц. *vaisseau*, од вулг. лат. *vascellum*, чији основни елемент остављамо засад по страни.

Што се тиче самог имена догрчке богиње *Athana*, чији су симболи егида и паладиј још и данас у употреби са потпуно сачуваним првобитним значењем (*Schild- & Burggöttin*), првобитна природа основног вокала не може се поуздано утврдити и то са простог разлога што можемо рачунати са асимилацијом ненаглашеног иницијалског *e* према наглашеном *a*, као што је случај у имену *Ἀθάθηρος*, од старијег *Ἐθάθηρος*. Ипак је знатно вероватнија претпоставка да иницијалско *a* рефлектује догрчко *a*, као у раније наведеним туђицама *ἄτανα* *atena atanulus*, које су завеле и навеле Р. Kretschmer-а да главну богињу господарских кула и двоцаца прогласи вулгарном *Töpfergöttin*.

Отсуство иницијалског спيرانта у серији алоглотских варијаната *atanulus* насупрот *β/πατάνα* не треба ни најмање

да нас чуди јер је документовано управо код ове исте лексичке групе у говорима негрчких Индоевропљана на Централном Балкану. То показује не само познати македонски топоним "Едесса (од старије сигматске основе *vedes-*), чија словенска интерпретација гласи *Воден*, него и Хесихијева глоса $\epsilon\delta\epsilon\lambda\alpha$ „срећно“, коју сам повезао са илирским именом *Veselia quae et Felicitas*. Ову моју идентификацију прихватио је и лингвиста V. Pisani. Како је познато, исти губитак иницијалског спиранта *v* имамо код докласичних Индоевропљана с оне стране Јадрана. То показују примери као *Italos* на супрот *vitulus*, *irpus* на супрот *зук* (*ulquo*). Ова последња околност важна је стога што објашњава долатинске варијанте као *attanus ata*, *atalla*, *atanulus*, *atena* и етрурско *asene*, којима на Балкану и у Атици одговарају облици Ἀτάννα поред имена атичког демоса Ἀτίνη Ἀτίνια (исп. топоним Κεραιεῖκος).

Значи да је P. Kretschmer пошао правим путем, али није стигао до циља стога што није узео у обзир обе семантичке варијанте лексичке групе *ved-* „вода“, од којих се прва односи на водену змију или коју другу водену животињу (*видра*), а друга на посуду за воду (*ведро*). Несумњиво је, међутим, да због нарочитог амблема на Атенину штиту званом Γοργόνειον и због змије као њеног сталног пратиоца, нарочито у архаичном Ерехтеју, догрчка Атина не може да буде ништа друго него првобитно териоморфно божанство, које је продужило свој живот и као οἰκουρὸς ὄφις .

Из Плутархове биографије Клеомена (39) знамо, додуше, да је змија амблем свих хероја, чувара и спаситеља. Ова апотропејска и победоносна моћ змије, односно змаја, јавља се и ван области медитеранске цивилизације, али ромејски δρακωνόμοιοι , од којих су остали данашњи драгонери, сведоче недвосмислено да су вештачке змије на њиховим копљима сачувале своју докласичну и класичну вредност, без обзира на то што је можда тек под Трајаном римска војска преузела од Парта овај ратнички знак. Тек је хришћанству пошло за руком да причама о Еви и змији заплаши и медитеранску дечицу, која су се још у класично доба безбрижно играла са питомим змијама чуварима куће и свим корисним домаћим животињама.

Да је ова наша интерпретација Атенина имена прилично вероватна показује њена *interpretatio Graeca* коју дугујемо старијим епским песницима. То је њен епитетон Τριτογένεια , чији мушки род гласи τριτογένης . Ако су се побожни и врло сујеверни Атењани молили својим боговима да им дете буде τριτογένης , а не τριτογένεια , то не значи да су себи желели „правог“ сина, како је то мислио археолог G. Lippold, а још мање да су тражили да им дете буде неки *Stammsohn* или *Stammhalter*, како би то хтео лингвиста P. Kretschmer. Ако

би ово последње тумачење било тачно онда бисмо били принуђени да закључимо да су стари Атењани, који су се и женили и молили боговима ὑπὲρ γενέσεως παιδῶν, а не παιδός логично морали увек тражити такву децу као Stammsohn и Stammhalter.

Ствар је, међутим, много простија: они су желели и молили се боговима да добију сина Атењанина, а не девојчицу Атењанку, јер је јасно сваком, па и P. Kretschmer-у, да Τριτογένεια значи потпуно исто што и Ἀθηναία, Стога морамо одбацити овај главни аргуменат којим су се послужили G. Lippold и P. Kretschmer при својим тумачењима израза Τριτογένεια. Ако се G. Lippold позива на Хесихијеву глосу τριτοκοῦρη „γυνῆα παρθένο“, то значи да он није разумео прави карактер песничког израза Τριτογένεια, према којем је неки доцнији песник, као novator verborum створио израз τριτοκοῦρη.

Да би утврдио везу са редним бројем τρίτος, морао је P. Kretschmer да утврђену дужину првог слога у сложеници Τριτογένεια објасни последицом метричке невоље. Разуме се да такво дужење metri causa није ретка појава, али у сваком случају није повољно ни за какву етимолошку комбинацију кад она мора да решава те тешкоће и уклања те сметње на такав начин. Да би обезбедио своје тумачење P. Kretschmer је морао, даље, да одбаџи све античке и традиционалне везе овог Атенина надимка са хидронимима Τρίτος Τριτωνίς, те именима Τρίτων и Ἀμφιτρίτη, а да и не говорим о Аристофановој шали са кованицом ἐντριτωνίῳ, коју P. Kretschmer и не помиње и која сасвим убедљиво потврђује везу између поменутих имена и Атенина песничког епитета. Да би се Аристофанова досетка могла схватити публика је морала јасно осетити дужину критичне јоте у именима Τρίτων и Τριτογένεια. Из Хесихијевих глоса ἀμφιτρίτη „θάλασσα ἀπὸ τοῦ φόβῳ περιβάλλειν τοὺς διαπλέοντας αὐτήν“, односно τριτώ „ρεῦμα, τρόμος, φόβος“ можемо без икаква напора докучити с једне стране садржајну везу са Тритоном и Амфитритом, а с друге стране са страшним штитом богиње Тритогеније, званим Горγόνειον, и то тим пре што се њен епитет јавља и у скраћеном облику Τριτώ, односно Τριτωνίς. Прескачем паретимолошке бургије наших античких колега који су у Атенину надимку тражили неку троструку природу, као на пр. Демокрит, или везу са датумом рођења. Не помаже ни сатемско τριτώ „глава“ (οὐκάρ κρατός).

Треба се вратити на онај пут којим је пошао A. Furtwängler. Имена Τριτογενής и Τριτογένεια истог су типа као Διογενής, Λαδογενής, Κρηταγενής, Κυπρογενής и означавају лице чији је род и порекло у вези са нечим што се зове *trifo-*. Разуме се да се морају узети у обзир не само атички Τριτοπάτωρες, него и Τριτοπατρες, како је њихово име забеле-

лежено на атичким натписима. Треба нарочито подвући чињеницу да Цицерон зна само за облик *Tritopatreus* (de nat. deorum 3, 53), чијег носиоца он доводи у везу са Дионисом. То значи да је Цицерон поуздан сведок за овај оноματοлошки и морфолошки детаљ. Стога није неоснована мисао да је облик *Τριτοπάτωρ* резултат компромиса између нормалног *τριπάτωρ* „праотац“, чији је смисао доста широк и неодређен, и култског *τριτοπατρεύς*.

У десном углу предњег забата на архаичном Хекатомпедону приказана је људска фигура чудног изгледа: напред три главе од којих она најближа и најбоље изведена има браду, на трупу које се завршава репом. Ова демонска фигура држи на длану леве руке нешто што археолошки стручњаци проглашују стилизованим таласима воде. По свему се види да је то неки *pater tergeminus*, како сам га назвао у мојој дисертацији *De tempestatum daemonibus capita IV*, од које је прва глава О Атени Тритогенеји и атичким Тритопатрејима објављена у Гласнику ЗМБХ у Сарајеву (32, 3—4, 295—327). Архаични уметник очито је покушао да састави редни број *τρίτος* и апелатив *τριτώ* „ређица, Атена“. Тако је постао и његов *ἄλιος γέρων*, односно *τριτοπατρεύς*, чији је култ документован на атичким натписима и везан за *φρέαρ*, као *ἄβατον*. Том сам приликом лексичку групу *trito-*, о којој сада говори Walde—Pokorny (Vgl. et. Wb. d. idg. Spr. I 760), покушао да на основу митских и култских претстава у химнама Рг-веде доведем у везу са лексичком групом *teírow tribo tero terebro* итд., будући да према тим претставама вода долази са неба замишљеног као камени строп тек онда када задужени демон изврши бушење. Овакво моје тумачење одбацио је са правом Н. Herter (PW² VII A 248) у првом реду стога што сам са именима *Τριτώ Τριτογένεια Τριτωνίς Τρίτων* 'Αμφιτρίτη и староиранским апелативом *triath* „море“ довео у везу и индоиранског демона воде и мора званог *Tritah*, који носи епikleзу *Aptya-*, будући да је ова епikleза посретством популарне етимологије, дакле паретимолошким путем, постала од недокументованог старијег облика *āptya-*, како би се то могло закључити према иранском *athwya*. Син овога демона воде и мора зове се *tritanana*, односно *Θραεταονα*, од чега *Tritah* треба да буде само краћи облик.

Али притом мој критичар није узео у обзир Тритину сродност са *Arām napāt*, која му као и епитет *Aptya-* обезбеђује везу са морем и водом. Пре свега морамо имати у виду квантитативну алтернацију између имена *Tritah*, које се формално потпуно поклапа са грчким редним бројем *τρίτος*, и грчких имена са дугим коренским вокалом *Τριτώ Τρίτων* 'Αμφιτρίτη. Стога је потпуно разумљиво што J. V. Hofmann (Etym. Wb. d. Griech. 375), мада нагиње вези са редним

бројем τρίτος, ипак у првом реду износи комбинацију по којој би грчка имена чинила једну јединствену оноματοлошку групу. Стога није чудо што P. Chantraine, у својој обради Bailly-ева Речника s. v. Τριτογένεια закључује са „*obscur*“ и то после излагања тако угледног лингвисте као што је P. Kretschmer. Моја ранија грешка била је очигледно у томе што сам заменио две хомофоне лексичке групе, ону напред наведену τείρω *tero*, са оноματοпејском групом τρίζω *strideo sterto* (од старијег *strito*, исп. *ter* од старијег *tris*). Ова друга, оноματοпејска група једина може да објасни све три семантичке варијанте које Хесихије даје уз лему τρίτῳ „ρεῦμα, τρόμος, φόβος“ и које се углавном понављају код леме ἀμφιτρίτη. Стога се као лексемски минимум мора претпоставити фонемска група (s)-tri-t/d(h)-. Семантичке паралеле за овакву еволуцију налазимо у самом грчком, чији је апелатив φρέαρ корадикалан са руским апелативом *бруја* „реџма“, док латински корадикал *frutum* садржи семантичке нијансе „Ströpfung, Wallung, Meerenge, Sund, Brausen, Wallen, Hitze.“ Како је познато, овој истој лексичкој групи припада и глагол *ferveo* „siede, walle, koche, brause, glühe“. Друге семантичке паралеле пружају грч. τέναςτος „eau basse, bas-fond humide et vaseux“, који се не може одвојити од оноματοпејске групе στενω στενάζω στεναγμός и наше *пшшшалина* „terra aquosa ubi aqua prosilit, које очигледно припада оноματοпејском глаголу *пшшшашш*, а по свој прилици и Хесихијева глоса κλέπας „νοτєрѳн πηλѳδες, ἢ δασύ, ἢ ὑγρόν“, којем одговара наш корадикал апофонског облика *слаш* (од старијег *колро*). Најзад и досад необјашњено грч. βόρβωρος као и име нимфе Ἄβαρβαρέη, који се не могу одвојити од оноματοпејске групе βάρβαρος, довољно убедљиво потврђују нашу претпоставку да се код оноματοпејских образовања могу јављати семантичке нијансе за ознаку воде и водоплавна терена. Оноματοпејски карактер лексичке групе којој припадају лат. *ferio* и балтскослов. *baro bario* „грдим“, *боришш* се итд. (в. R. Trautmann, Balt-slav. Wb. 27), па свакако и класични корадикали φρέαρ *fretum* и *ferveo*, пружа поуздану семантичку подршку за претпоставку да је и нем. *Streit* уствари корадикалан са нашем оноματοлошком групом *Tritah* Τρίτων Ἀμφιτρίτη Τριτογένεια. За нијансе „τρόμος, φόβος“ довољно је упозорити на оноματοпеје *strepiti* и *strepitus*.

Све ове семантичке паралеле довољно убедљиво објашњавају ономастиологију хидронима Τρίτος ὁ ποταμός (в. Херодијан I 216 Lentz), чија утврђена дужина коренског вокала у методском погледу много боље одговара нашем схватању сложеница Τριτογένεια и Τριτοπατρεύς него што би то био случај кад би смо се задовољили тумачењем P. Kretschmer-а. Исти начин образовања као хидроним Τρίτος показује далеко познатији хидроним Κωκυτός, чија је етимолошка

веза са ономатопејским глаголом $\chi\alpha\iota\beta\omega$ опште призната. Осим ових грчких хидронима ономатопејског порекла имамо и у нашем језику два прилично поуздана случаја исте врсте. Први је хидроним *Рзав* а други *Сојош*, како се зову многи извори и од којег имамо варијанту *Шојош* код Бенковца. У словеначком имамо апелатив *sopot*, који означава не само слап, него и пару од кључале воде. Овај словенски хидроним има своје староиндиске корадикале: *sāpati* „проклиње“ и *sābda* „Laut, Schall, Ton, Stimme, Geräusch, Wort“. Тако је и $\tau\rho\iota\tau\omicron\varsigma$ δ $\rho\omicron\tau\alpha\rho\delta\varsigma$ недвосмислено везан за корадикалне ономатопеје лат. *stridor* и нем. *Streit*. Стога лат. изразу *stridor aquilonis* потпуно одговарају Тритони, чије шкољке давају исто тако оштар звук као и наше *сојиле*, које је корадикално са хидронимом *Сојош*.

Поред овог ономатопејског хидронима имамо у нашем језику још један пример за ову врсту ономасиологије. То је апелатив *бук*, који је очигледно корадикалан са именицама *бука* и *бик*, а чије значење Вук казује овим речима: *der Ort des Wasserfalls, wo das Wasser im Fallen toset, locus cataractae strepitoeus*. С овом нашем лексичком серијом *бук*, *бука*, *бик* иду заједно грчки корадикали $\beta\omicron\kappa\tau\eta\varsigma$ $\beta\omicron\zeta\alpha$ $\beta\omicron\zeta\epsilon\upsilon\upsilon$ (исп. $\tau\rho\iota\zeta\epsilon\upsilon\upsilon$ поред *strideo*), о чијој филијацији говоре Walde—Pokorny (Vgl. Wb. d. idg. Sprachen II 112). Од нарочите је важности за изнесену етимолошку комбинацију ирски корадикал *bochna* „more“, који објашњава са гледишта семантичке еволуције не само грчку серију $\tau\rho\iota\tau\omicron\varsigma$ $\tau\rho\iota\tau\omega\upsilon\upsilon$ итд., него и лат. апелатив *trio*, чија се античка етимолошка комбинација потезе још од Варона (*tero terra* и *trigo*), иако је много вероватнија веза са ономатопејама *strideo trinio* $\tau\rho\iota\zeta\omega$, којима припадају наведена хомофона грчка имена $\tau\rho\iota\tau\omicron\varsigma$ итд. На основу свих ових семантичких паралела постаје прилично јасно да је лексемски минимум целокупне серије $\tau\rho\iota\tau\omicron\varsigma$ документован у староинд. *tarantāh* „more“, затим у грч. $\tau\omicron\rho\omicron\delta\varsigma$ $\rho\alpha\beta\delta\omicron\varsigma$ или $\epsilon\rho\mu\eta\upsilon\epsilon\upsilon\delta\varsigma$ и $\tau\omicron\rho\omicron\upsilon\upsilon$ $\epsilon\lambda\omicron\varsigma$, у $\tau\epsilon\tau\omicron\rho\eta\iota\omega$ „казаћу гласно и јасно“, затим у староинд. *tārah* „laut, gelend“, средњо-ирск. *tairm* „буна“, литав. *tariū tariaū tarti* „речи“, *tarmē* „изрека“, пруск. *tarin* „глас“, *ettraī* „одговарати“, старослов. *trutoru* „sonus“, рус. *шорошорыши* и чешк. *tratořii* (в. R. Trautmann, Balt.-slav. Wb. 314), којима додајем из Вукова Речника *шрш*, *шршосиши* и савремено *шршљашш*. Да се ради о старој ономатопеји са лабијалним вокализмом, показује не само староиндиски корадикал *tarantāh* „more“, него и познати Енијев стих „at tuba terribili sonitu taratantara dixit“. Евентуална веза овог ономатопејског корена са хомофоним и необично разгранатим корадикалима обеју група $\tau\epsilon\iota\tau\omega$ $\tau\epsilon\tau\omega$ и $\tau\omicron\alpha\upsilon\eta\varsigma$ *trans* није искључена, али је потпуно ирелевантна за изнесено тумачење хидронима $\tau\rho\iota\tau\omicron\varsigma$. Важнија је појава ономатопеје са завршним назалом $\sigma\tau\acute{\epsilon}\nu\omega$ *tono*, којој

припада хидроним *Tanaros* у Галији. Вокалску варијанту оно-матопејског корена (*s)ter-ei-* имамо у грч. (σ)τροῦζω.

Како је *Tritah Aptya*, и поред у овом погледу непоузданих и непотпуних индоиранских података, у вези са *Apām napāt* (в. Fr. Spiegel, *Die Arische Periode* 269), то се његово здруживање са грчком оноματοлошком групом Τρίτος Τρίτων итд. не може олако одбацити и то тим мање што су са њим везана имена *Ekatah* и *Dvitah*, документована углавном у Махабхарати, настала секундарним, паретимолошким путем, који се, како смо видели, претпоставља и за епитете *Aptyah* — *Athvya*. Како је у иранском сачувана консонантска група *pt* (исп. авест. *hapta* према *septem*), то се фонетска варијанта *Athvya*, насупротив *Aptyah*, може објаснити као последица метатезе (исп. нашу дијалекатску варијанту *швица* насупротив *шшица*).

Fr. Spiegel мисли да је и епитет *Aptyah* у вези са радикалном именицом *ap-* „вода“ и да означава онога који припада води. Такву употребу сложеног суфикса *-tios* налазимо у грч. ἄπιος ἀπίος и у лат. *antiae* и, по свој прилици, у *pretium*, а можда и у илирском *Tergitius* (исп. *Tergeste* и слов. *шпр*), па би се стога индоирански начин образовања могао сматрати потпуно архаичним како то и одговара природи овог застарелог божанства.

Поред облика *Aptyah*, који је очигледан дериват атематске коренске именице, имамо у староиндиском и дериват *āpātva* „потомство“, који је корадикалан са лексичком групом ἄψ ἀλό, па би се стога могао схватити као назив оног божанства које се налази далеко. Fr. Spiegel, који даје сва места из Rg-веде у вези са Тритом, указује на сцену из Махабхарате како га његова браћа остављају у бунару. То потсећа, донекле, на атички култ Тритопатреја који је везан за φρέαρ.

Ако бисмо и поред свих ових ситних и непоузданих детаља Тритино име придружили нашој оноματοлошкој групи, могли бисмо се позвати на чињеницу што се не само *summus deus* Ζεὺς πατήρ него и његова деца Διὸς κόβροτ, као Ашвини, јављају у ведској митологији у којој и аркадски Пан има свог корадикалног колегу. Али ако је *Tritah* скраћени облик пуног и недокументованог имена *tritavana*, као што то данас мисли већина стручњака, који га због надимка *Aptyah* сматрају божанством воде и мора, онда се тај старији облик сложеног придева може без ризика поредити са грчким сложеницама типа τριγέρων τριδουλος τριλάτωρ итд., поред ретког τριλάτρος, код којих нулска база главног броја често има неодређени карактер елатива, будући да је, према познатој тези Н. Usener-а, некад у давнини тројка била врхунац математичког знања.

Међутим, и без обзира на ведског Триту, чији је основни вокал кратак насупротив дужини у грчком хидрониму Τρίτος

и његовим сродницима, сложенице *τριτοπάτωρ* и *τριτοπατρῆς* не морају имати никакве везе са именицом *πατήρ*, будући да нам стоје на расположењу *nomina agentis πάτωρ* (исп. Crit. 15, 41 Diels и Хесихијеву глосу *πάτορες· πλούσιοι*) *πατρός πατρῆς*, изведена од исте основе као и *πάρα* и сложеница *πολυπάρων* (Δ 433). На тај начин име *Τριτοπάτωρ* и *Τριτοπατρῆς* значило би *κῆτωρ τοῦ βεύρατος* а то је свакако врло важна функција за становнике Атике, која је била изразито *λεπτόγεως*.

За ову етимолошку комбинацију говори у првом реду она старчева левица са архаичног Хекатомпедона која на испруженом длану држи стилизоване таласе воде. Сам пак песнички епитет *Τριτογένεια*, према којем је доцније неки епигон створио свој неологизам *τριτοκοῦρη*, значио би у ствари превод догрчког термина *Athana*, односно био би *interpretatio Graeca*, за коју имамо примера у епском речнику. Такви су примери *Δαρείος Ἐκτωρ*, *Ὀδυσσεύς Νάννος* (код Ликофрона), *Χαλκίς Κύρινδις*, *Βριάρεως Αἰγαίων*, *Βατίεια Πολυδοκάρου*. Разуме се да овај превод не мора бити сасвим тачан. Преводилац је суфиксални елемент у имену *Athana* репродуковао са *-γένεια*, а то је правилно, док је радикални елемент *ath-* репродуковао са готово заборављеним апелативом *τριτώ* „*βεῦρα*“. Ни у том није погрешно. Једино би се могло поставити питање одакле њему то знање негрчких, односно догрчких говора.

Из остатака култског речника, које дугујемо Клеменсу и Хесихију Александринском, сазнајемо да су професионални певачи у елеусинском култу били трачког порекла. То нарочито важи за род Еумолпида, чији је родоначелник Еумолп „пронашао винову лозу (в. G. Kazarow, Beiträge zur Kulturgeschichte d. Thraker 40, 3). Стога је потпуно разумљиво што се у химничкој поезији, којој без сумње првобитно припада израз *Ἀθήνη Τριτογένεια*, управо и сачувао, поред осталих, важан култски термин за ознаку воде, управо оног елемента који је неопходан за ритуалну катартику. Тако је израз *βέδν* „вода“, од којег ми изводимо име *Athana*, сачуван не само у орфичким химнама (frg. 19, 9 Abel — frg. 219 Kern) него и иначе, како нас обавештава Клеменс Александрински Strom. 5, 47 — Com. Att. frg. II 865 Kock и Strom. 18, 46). Доносим место из последњег извора где *βέδν* треба да значи *ἀήρ* а не *ὑδωρ*: *ὁ Κυζικηνὸς Νεάνθης γράφων τοὺς Μακεδόνων ἱερεῖς ἐν ταῖς εὐχαῖς βέδν κατακαλεῖν ἕλω αὐτοῖς τε καὶ τοῖς τέκνοις, ὅπερ ἐρμηνεύουσιν ἀέρα*. Очигледна је грешка преписивача, макар га и не прогласили за *librarius stupidus*: *ἐρμ. ἀέρα* треба читати *ναερά*, причем узимамо *v* од претходне речи. Мислим да ово није коњектура него само коректура. P. Chantraine у својим белешкама уз Bally-ев Речник примећује: *Mot phrygien d' orig. inconnue*. Ако је *phrygien* зашто је онда *inconnue*?

На Клеменсов податак треба приметити да бисмо према македонским глосама без иницијалског спиранта као ἰζέλα „Veselia“ и Ἐδεσσα „Воден“ очекивали ἔδω а не βέδω. Међутим, лингвистичка ситуација античке Македоније није била ништа мање замршена од данашње, будући да морамо рачунати најмање са четири-пет језичких група: Пајонци, Македонци, Илири, Фригијанци и Трачани (исп. глосе γαθάρα : βαθάλη). Грцима припада језик верхушке, нарочито у војсци и лекарској терминологији. Стога облик βέδω може да се сигнира као македонски у географском смислу те речи. Да би још боље разумели појаву фригијанских речи у ритуалном и у епском речнику треба навести Елијанове речи о фригијанској Илијади (Var. hist. 11, 2): καὶ τὸν Φρύγα δὲ Δάρητα, οὗ Φρυγίαν Ἰλιάδα ἔτι καὶ νῦν ἀποσωζομένην οἶδα, πρὸ Ὀμήρου καὶ τοῦτον γενέσθαι λέγουσι. У прилог овог Елијанова обавештења говори и Хесихијев наведени податак из којег сазнајемо да је име Ἐκτωρ уствари interpretatio Graeca догрчког имена Δαρειός, које је без сумње корадикално са староинд. *dharáyati* „hält, trägt, stützt“ и осталим, добро познатим, члановима ове лексичке групе.

Губитак иницијалског спиранта *v* у македонском топониму Ἐδεσσα, у именима Ἀθάνα Ἀτηνία Ἀθανασσός и у керамичким терминима ἄττανα *atanus* насупрот β/πατάνα јавља се и у досад необјашњеном деминутиву ἀρνίον, који је постојао од старијег ἀρνίον (исп. μερόμνη, μέρων, μνώ насупрот δρώς итд.), као и у хомерском ἀσάμινθος „када, кратер“. За ову етимолошку комбинацију у погледу туђица ἀρνίον и ἀσάμινθος говори дачки фитоним κοάδαμα „ποταμοεἰτών“, па можда и старобалкански хидроним *Asamus*. Како се види индоевр. лексичка група *ped/yod/ud-* „вода“ добро је представљена у остацима речника индоевр. Пеласта, ако и не узмемо у обзир глосу βύδη „θάλασσα“ и топониме Ἀβυδος, Ἀβ/μυδών, који би у том случају били корадикални са илирским топонимом *Odrantum*.

Ако је Атена Тритогенија доиста критска, тј. догрчка Schlangengöttin, која обезбеђује победу и чији Горγόνειον има нарочиту апотропејску моћ, онда имена Ἀθάνα и Τριτογένεια у ономасиолошком погледу значе исто што и деривати ὕδρα ὕδρος ἕλλος „змија као водена животиња“. О догрчком и критском постојању моћне заштитнице Атене и о њеном Горγόνειον, о медаљонској претстави саме Медусе и њеног сплета змија говори на основу археолошких података и истраживања М. Р. Nilsson-a Fr. Charoutier (Les Dioscures au service d'une Déesse 196), тако да не може бити никакве сумње у реалну и монументалну подлогу изнете етимолошке комбинације.

За овакву анализу грчког калка Τριτογένεια говорио би и њен епитет Ἀλαλομένης, а можда и назив Παλλὰς Ἀθήνη.

Док нас први епитет упућује на језеро Копаис, у коме су биле највеће и најбоље јегуље, на чијој је обали град 'Αλαλκομεναί и у које утиче Τρίτος ὁ ποταμός, дотле се име παλλάς, ако га схватимо као резултат асимилације старијег Πελλάς, може везати за догрчко име Β/πέλλερος, односно Βελλεροφόντης, ако се држимо гледишта којег се држе археолози и историчари религије у погледу Атенине првобитне функције. Топоним 'Αλαλκομεναί, образован као Κλαζομεναί и 'Ιδομεναί, догрчког је порекла и може се, због трачког термина δέλκος „језеро“ превести са „Језерско“, и то под претпоставком да су Грци извршили паретимолошку адаптацију, док је назив Δίρκη остао поштеђен од такве адаптације. Како, међутим, В. Нгозνύ (Hist. de l'Asie Antérieure 308) посвећује посебну пажњу Атени 'Αλαλκομενης биће о њој говора на другом месту, будући да се не могу сложити са његовим тумачењем.

Београд.

М. Будимир.

SUMMARIUM

M. Budimir: ΑΘΗΝΗ QUAE ET TRITOGENIA

De tritogenia Minervae cognomento epico qui disputaverunt viri docti sive ad numerum ordinalem (G. Lippold, P. Kretschmer), sive ad glossam τριτώ „трета“ (Ad. Furtwängler, P. Chantraine „née de la mer“) se receperunt. Sententiae posteriori nihil est opus re metrica, cum ipsa nomina Τρίτος ὁ ποταμός, Τρίτων, Τριτώ, Ἀμφιτρίτη et Aristophaneum ἐντριτωνίζω, syllabam longam suppeditant. Exempla interpretationis Graecae antiquiora ut Δαρτεῖος Ἐκτωρ, Ὀδυσσεὺς Νάννος, Βριάρεως Αἰγαίων, Βατρία Πολυσεκάρδη, Χαλκίς Κόρινθις, non minus valent quam recentior Εἰρηναῖος δὲ καὶ Πακάτος. Qua de causa nomen Pelasticum *Athēnā* suffixi -āno ope formatum eiusdem est stirpis quae Ἀεθίς, Ἀττικός, Ἀθηνία et nomina vasorum Pelastica ἄτανα, ἀτανος, β/πατάνα, *patera*, *matella*, deinde glossae βαθάρα, βαθάρα atque ἰζέλος „θαλάττιος σκορπιός“. Quae omnia nomina Pelastica derivata ad seriem lexicam *ued/uod/ud-* „aqua“ pertinent et bestiam aquatilem ut ὄδρος, ὄδρα, ἔλλα, et vas aquarium ut ὄδρα, slav. *vedro*, significant. Sed Minerva Tritogenia ut Πολιάς, propter scutum gorgoneum, tantummodo οἰκοῦρὸν ὄφιν aqua oriundum temporibus Minois praestabat. Significatus Τῶπfergöttin homonymis corradicalibus Pelasticis *b/vatillum*, ἄτανα, *adēna*, ἀκάτιον, κάνθαρος, γάνθεια, *catinus*, *catillus*, τάρηνον (ex γάρηνον, cf. arm. *get* „aqua“), γάβρα (*b-n* < *d-n*, cf. *finster*), aliis debetur. Ita et Τριποπατρεῖς Attici, aequae ac Τριποπάτωρ, *tergeminus*, κήτορας τοῦ ρεθματος vel aquis abundantes significant. Minimum lexicum sive radicem onomatopoeam *ter-ei/eu-* corradicalia ut τρίζω, (σ)ερίζω, *strideo*, *trinio*, τρία (cf. βόκιτης, hibern. *bōchna* „mare“, slav. *byku* „taurus“), vet. ind. *tarantāh* „mare“, *tārah* „sonorus“, boruss. *tarin* „vox“, lithuan. *tarīū* „dico“ atque Ennianum „at tuba terribili sonitu taratantara dixit“ satis confirmant, cui radici respondet forma nasalis στένο *tono* etc., quo etiam hydronymum *Tanaros* spectat (cf. hydronyma Κωκρός et *S/Sopot*).